

KUR'AN'DA TURİZM: DOĞAL VE TARİHİ MEKÂNLARIN ÖNEMİ

TOURISM IN QUR'AN: THE IMPORTANCE OF NATURAL AND HISTORICAL PLACES

Yrd. Doç. Dr. İsmail EREN¹

ÖZET

Turizm önemli ekonomik kaynak ve faaliyetlerden biridir. Aynı zamanda turizmi etkileyen unsurların incelenmesi ve değerlendirilmesi önemli ve gereklidir. Turizmi etkileyen birçok unsurdan birisi olan dinin turizmle ilişkisi, turizme etkisi de değerlendirilmeli ve incelenmelidir. Turizmde insan davranışlarının önemi büyüktür. İnsan davranışlarını etkileyen unsurlardan birisi de dindir. Din ve dini değerler insan davranışlarını etkilemek suretiyle turizm üzerinde de etki göstermiş olurlar. Bu çalışmada din ile turizm arasındaki bağlantı İslam dini ve özellikle de İslam'ın temel kaynaklarından olan Kur'an çerçevesinde ele alınıp değerlendirilmiştir. Bu kapsamda Kur'an'da turizmle ilgili olan ayetler ele alınmış ve bunların günümüzde doğal güzelliğe sahip olan yerlerin ve tarihi mekânların ziyaret edilmesi bakımından ne anlama geldiği belirtilerek Kur'an'ın turizme nasıl baktığı incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din, Tarihi Mekânlar, Kur'an, İslam.

JEL Sınıflandırma Kodları: L83, A13, N00.

ABSTRACT

Tourism is one of a major economic resources and activities. At the same time examining and evaluating the factors that affecting tourism is also important and necessary. Religion as one of the many factors that effecting tourism and its relationship and effects on tourism should also be evaluated and analyzed. Human behavior is important in tourism. Religion is one of the factors that affecting human behavior. Religion and religious values have impact on tourism by influencing human behavior. In this study the relationship between religion and tourism will be evaluated in case of Islam and especially Islam's one of the main resources Qur'an. In this context, the verses that related with tourism will determined and it will be discussed that today what they means about tourism and especially visiting natural and historical places and then it will be investigate that the Qur'an how looks tourism.

Keywords: Religion, Historical Places, Qur'an, İslam.

JEL Classification Codes: L83, A13, N00.

1. TURİZM VE DİN

Turizmi Türk Dil Kurumu (TDK) "Dinlenme, eğlenme, görme, tanıma vb. amaçlarla yapılan gezi" şeklinde tanımlamıştır (<http://www.tdk.gov.tr/>, E.T.:30.05.2016) . Turizm bir kavram olarak değişik açılardan ele alınabilir. Genel anlamda evinden uzakta iş ya da tatil amacıyla seyahat etmek şeklinde nitelendirilebilir (İçöz, 2005:2). Turizm insanların iş, eğlence ve diğer amaçlarla bir yıldan uzun olmamak suretiyle gezmelerini, genel yaşam alanları haricindeki yerlerde kalmalarını kapsayan bir kavramdır (WTO, 2002:17).

Din insan hayatında önemli bir yere sahiptir ve insanın yapacağı faaliyet ve işleri hem etkiler hem de yönlendirir. Dini inanca sahip bir kişi günlük faaliyetlerinde belki de en çok din tarafından belirlenen kurallara göre hareket eder ve hayatını inancına uygun biçimde devam ettirmeye çalışır. İnsan hayatı içerisinde bu kadar etkin ve hâkim

¹ Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, ismaileren@sdu.edu.tr

bir gücü olan dinin, kişinin seyahat etme eğlenme, gezme, turistik faaliyetlerde bulunma gibi faaliyetlerinde de etkisi olduğu bir gerçektir. Kişi bu tür faaliyetlerini dini inancına göre şekillendirir ve dinin koyduğu kurallara göre bunlara yön verir (Weidenfeld ve Ron, 2008; Arasteh ve Eilami, 2011:2).

Bunun yanında farklı dinlere inanan kişilerde de birtakım farklı davranış ve yaşam tarzı kalıpları yer alabilmektedir. Müslüman bir insan eğlenme, gezme, seyahat etme gibi faaliyetlerinde farklı davranırken başka bir dine mensup birisi daha başka davranabilmektedir.

Bir Müslüman eğlence, gezme, seyahat etme konusunda kendisine din tarafından konulan sınırlar içerisinde hareket etmeye çalışır. Mesela eğlence konusunda aşırıya kaçmamaya, alkollü içki içmemeye, gidip gezeceği yerlerin de dini inancına göre yasaklanan yerler olmamasına veya dini olarak teşvik edilen yerler olmasına dikkat edecektir. Bu tür faaliyetler başka bir dine mensup bir kişi için belki de çok olağan faaliyetler olarak sayılabilmektedir.

Dolayısıyla Müslüman bir kişi nasıl eğleneceği, ne tür yerlerde gezeceği gibi konularda bile din tarafından belirlenen kurallara uyar ve buna göre hareket eder. O halde Müslümanların gezme konusunda nerelere gideceği ve din tarafından ne tür yerlerin gidilmesinde sakınca olmayacağı hatta bazı yerlere gidilmesinin teşvik edildiği gibi konuların ele alınması ve incelenmesi yerinde olacaktır.

Özellikle Kur'an ele alındığında görülmektedir ki İslam bazı yerlere gidilmesini bu tür yerlerin ziyaret edilmesini yararlı bulmuş ve hatta teşvik etmiştir. Kur'an'da buna ilişkin birçok ayet yer almaktadır.

İslam'da turizm faaliyeti en temelinden beri bulunan bir faaliyettir. İslam ve turizm aslında doğal bir biçimde birbirine uygundur, zorunlu olan hac ibadeti bu anlamda bir seyahat olarak ele alınabilir. Belirli şartları taşıyan Müslümanların bu ziyareti yapması gerekir. Hac maddi ve ruhi hazırlık gerektiren ve bazı kuralları olan çok düzenli bir aktivitedir ve bunu yerine getiren kişiler hacı unvanı alır. Dolayısıyla hac yolculuğu inanç turizmi içerisinde değerlendirilmektedir. Bazı Müslümanlar haccı turizm olarak değil de dini bir görev olarak görürler (Aziz, 2001; Timothy ve Iverson, 2006; Jafari ve Scott, 2014).

Hac yolculuğu birçok İslam ülkesinden büyük miktarlarda hareketliliğe neden olur ve bunun yapılabilmesi için de büyük lojistik altyapı gereklidir (Metcalf, 1990; McDonnell, 1990; Timothy & Iverson, 2006). Havayolu taşımacılığındaki gelişmelerle birlikte yapılan hac yolculuğu miktarı önemli ölçüde artmıştır ve bu yüksek talep sonrasında hacı adayları için kota belirlenmesi yoluna gidilmiştir ve bu sayede kalabalığın yol açacağı olumsuzluklar azaltılmaya çalışılmıştır. (Miller, 2006; Woodward, 2004; Ahmed, 1992; Henderson, 2011; Jafari & Scott, 2014). Bu açıdan bakıldığında görülmektedir ki İslam ve turizm birbirinden ayrı kavramlar değildir aksine turizm faaliyeti İslam içerisinde doğal olarak bulunan bir faaliyet türüdür.

Din evde veya seyahatte olsun günlük aktiviteler üzerinde bir etkiye sahiptir ve Müslümanlar için gidilecek veya gidilebilecek yerleri büyük oranda şekillendirir (Sanad, Kasseem, & Scott, 2010). Kur'an sıklıkla seyahat edilmesine atıfta bulunur ve genelde düşünmek, tefekkür etmek, ibret almak gibi amaçlarla seyahat edilmesini ister. Örnek ayetlerden birkaçı şu şekildedir:

“De ki: “Dünyayı gezin dolaşın da, Allah'ın yaratmaya nasıl başladığını anlamaya çalışın! Sonra, Allah tekrar yaratmayı da (ölümden sonra diriltmeyi de) gerçekleştirecektir.” (29/Ankebut, 19-20)”

“De ki: “Yeryüzünde dolaşın. Sonra bakın, yalanlayanların akıbeti nasıl oldu.” (6/Enam, 11)

“Onlar yeryüzünde dolaşmadılar mı? Onlardan öncekilerin akıbeti nasıl oldu baksınlar! Allah onları dumura uğrattı (helâk etti). Ve onun bir benzeri de kâfirler içindir” (47/Muhammed,10).

Dolayısıyla bu alıntılardan yola çıkarak Müslümanların tarihi, sosyal ve kültürel karşılaşmalar; bilgi edinme, diğerleriyle etkileşim ve sosyalleşme; Allah'ın ayetlerini yayma, Allah'ın yaratmasından zevk alma ve bunu takdir etme gibi amaçlarla seyahat etmek için cesaretlendirildiklerini, teşvik edildiklerini görülmektedir. (Falk, vd., 2012; Timothy & Iverson, 2006).

2. KUR'AN'DA TURİZM

Kur'an'da bazı ayetlerin direkt olarak turizm kelimesini içermese bile, turizm açısından önemli olacak ifade ve anlamlar taşıdığı görülmektedir. Bunlara bakıldığında Kur'an'ın bazı yerlerin ziyaret edilmesini, gidilip-görülmesini istediği ve bunu önemli kabul ettiği anlaşılmaktadır.

Bunun yanında Kuran'daki turizmi iki açıdan ele almak mümkündür. İlk olarak, tarihi mekânların ziyaret edilmesi açısından, ikinci olarak doğa turizmi açısından ele alınabilir. Çünkü Kur'an bu iki türü içerecek turizm faaliyetlerine değinen ifadeler barındırmaktadır. Bu iki türü kültür turizmi içerisinde değerlendirmek mümkündür.

Kültür kavramının barındırdığı özelliklerinden dolayı, çoğu turist, toplumlara ait kültürleri tanıma isteğiyle seyahat etmektedir. Turistlerin bu farklı kültürleri görüp tanımak için yaptıkları seyahat ve konaklamalar "kültür turizmi" olarak adlandırılmaktadır. İnsanlar eski medeniyetlerin ya da kültürlerin izlerini görme isteğinin yanı sıra kendi kültürleri dışındaki kültürlere de ilgi duymaktadırlar (Arıncı, 2002:101; Uygur ve Baykan, 2007:33).

Tablo 1. Kur'an'da Turizm İle İlgili Ayetler

Sure	Ayet No	Sure	Ayet No
3- Al'i İmran	137	34-Sebe	15-19
6- En'am	10-11	35-Fatır	44
10-Yunus	90-92	37-Saffat	133-138
11-Hud	100-103	40-Mü'min	4-5; 21-22; 82-85
15-Hicr	10-13; 73-80	41-Fussilet	13-17
16-Nahl	35-36	43-Zuhruf	6-8; 51-56
18- Kehf	58-59	44-Duhan	17-29; 37
21- Enbiya	10-17	46-Ahkaf	21-28
22- Hac	26-29; 45-48	47-Muhammed	10-13
23-Muminun	44	50-Kaf	36-37
25-Furkan	35-40	51-Zariyat	24, 31-37
26-Şuara	123-130	53-Necm	45-54
29-Ankebut	19-20	54-Kamer	13-15
30-Rum	7-10	89-Fecr	6-10

2.1. Kur'an ve Tarihi Mekânların Ziyaret Edilmesi

Kur'an'da tarihi mekân olarak değerlendirilebilecek yerlerin gezilip dolaşılması önemli görülmüş ve bunun yapılması istenmiştir. İslam bunu isterken insanların bu tür yerleri ziyaret ederek geçmişten ders çıkarmaları, ibret almaları, dünyanın geçici olduğunu idrak etmeleri ve hayatlarını dünyadan eninde sonunda ayrılacaklarını bilerek yaşamaları, ölümden sonra dirilmenin gerçek olduğunu anlamaları amacını taşımaktadır.

Mesela bunlardan birisi olan "Sizden önce, Allah'ın koymuş olduğu hayat kanunlarına uygun olarak, nice olaylar, ümmetler geçti... İsterseniz dünyayı gezip dolaşın da dîni yalan sayanların âkıbetlerini görün!" (3-Al'i İmran;137) şeklindeki ayet bunu dile getirmektedir.

Gerçekten de tarihi bir mekân ziyaret edildiğinde eski medeniyetlerin aslında ne kadar mükemmel eserler yapabildikleri ama eninde sonunda bu dünyadan göç ederek ahirete intikal ettikleri ister istemez insanın aklında yer etmektedir. Dolayısıyla İslam bu tür bir faaliyet şeklinde yapılacak olan turizmi aslında desteklemekte ve bunların yapılmasını istemektedir.

Bununla ilgili olarak Elmalılı (Yazır, 2009) şu ifadeleri kullanmaktadır: "Burada, ibret almak için yeryüzünün her yerini gezip onun içine aldığı Allah'ın acayip yaratıklarını seyretmenin, salih kişileri ve büyük yapıları ziyaret etmenin ve tarih kitaplarını okuyup incelemenin caiz olduğuna delalet vardır. Çünkü bunlar, âlemin seyrini ve geçmiş milletler üzerinde cereyan eden işkenceleri bilmek için bir yoldur. Tefsirciler diyorlar ki bunda, hak ile batılın akışını incelemek suretiyle ibret almak için eski eserlerin de dâhil olacağı unutulmaması gerekir. Biz de şunu eklemek isteriz ki, bu konuda "geziniz" emri, mücerred (yalnız) izin ve mubah olmaktan çok, en az nedb (mendüb, müstehab) gibi bir hüküm ifade eder." (Yazır, 2009, 3/137) Bu faaliyetin müstehab olması yapıldığında sevap alınacağı anlamına gelmektedir.

Kur'an'da turizmle ilgili olan ayetleri ele aldığımızda genelde geçmişte yaşamış kavimlerin başlarına gelen helak olma hadiseleri sonrasında bu kavimlerden geriye kalan yerlerin ziyaret edilmesi, gezilip dolaşılması ve bunun sonucunda bir ibret alınması biçiminde dile getirildiğini görmekteyiz.

Yukarıda anılan durum hüzün turizmi kavramına denk gelmektedir. Hüzün turizmi, ölüm, acı, keder gibi duygularla ilgili olan bir turizm türüdür. Keder, korku, ölüm gibi olaylar insanların duygularını etkilemekte ve bu olayların yaşandığı yerlerde turizmin gelişmesi ve seyahat tercihlerinin değişmesi ile birlikte turizm hareketliliği görülmektedir. Bu turizm hareketliliği hüzün turizmi olarak adlandırılmakta ve destinasyonların çeşitli yönlerden çekiciliğini arttırmaktadır (Kılıç vd., 2011). Uluslararası literatürde “dark tourism” olarak adlandırılan bu özel ilgi turizm çeşidi, ulusal literatürde “keder, karanlık ve ölüm turizmi” olarak incelenmiştir. İçerisinde katılımcıların yaşadığı duygunun gönül üzüntüsü olması sebebiyle (Kılıç ve Akyurt, 2011: 211) hüzün turizmi olarak adlandırılmıştır (Kurnaz vd., 2013:58). Geçmişte yaşanan savaşlar, doğal afetler, soykırımlar ve toplu ölümler gibi olayların insanlarda derin izler bırakması sonucunda, bu olayların meydana geldiği yerleri ziyaret etme ve yaşanan olayları tekrardan hissedebilme arzusu, insanları seyahate yönlendiren motivasyonlardan birisi olmuştur (Varol, 2015: 148).

Kur'an'da helak edilen kavimlerden bahsedilirken bazılarının peygamberleri yalancı saydıkları için (6/Enam-10; 16/Nahl, 36; 23/Muminun-44; 25/Furkan-37; 26/Şuara-123; 30/Rum-10), bazıları peygamberlerle alay ettikleri için (40/Mümin-83; 43/Zuhuruf-7), bazıları ahirete inanmayıp sözü edilen helak veya ahiretin ne zaman olacağını sorarak bunu peygamberlere inanmama anlamında bir vesile olarak görmeye çalıştıkları için, bazıları zalim oldukları için (15/Hicr-78; 18/Kef-59; 21/Enbiya-11; 22/Hac-45,48; 46/Ahkaf-22), bazıları inkârda ısrar ettikleri için (25/Furkan-38), bazıları onlara verilen misallerden öğüt almadıkları için (25/Furkan-39), bazıları hakikati inkâr ettikleri için (30/Rum-8; 40/Mümin-22; 41/Fusilet-14), bazıları inkârcı ve nankör oldukları için (34/Sebe-17), bazıları haddi aşmış oldukları için (51/Zariyat-32-34) helak edildiklerini anlatmaktadır.

Bu durumun yanı sıra dikkat çekilen bir diğer husus da kendilerinden önce helak edilen kavimlerin genelde kendilerinden daha üstün, güçlü-kuvvetli olarak ele alındığının belirtilmesidir (47/Muhammed-13;50/Kaf-36). Bunun belirtilmesinde de temel maksat insanların ne kadar güçlü başarılı üstün olurlarsa olsunlar eninde sonunda bu dünyadan gideceklerinin bilincinde olması ve bu sayede de ahirete, Allah'a inanmaları ve hayatlarını buna göre tanzim etmelerini sağlamaktır. Dolayısıyla İslam eski toplumların izlerini taşıyan mekânların ziyaret edilmesini istemiş ve bu anlamda yapılacak turizm faaliyetlerini teşvik etmiştir.

Yukarıda sözü edilen yerler tarihi mekânlardır ve İslam bu tür yerlerin ziyaret edilmesini teşvik etmekte ve istemektedir. Dolayısıyla Kur'an'da adı geçsin veya geçmesin hemen hemen her tarihi mekânın ziyaret edilmesi bu anlamda İslam'ın teşvik ettiği bir turizm faaliyeti olarak ele alınabileceği düşünülmektedir.

Çünkü bu yerler İslam'ın istediği etkiyi gösterecek yani insanlarda Allah ve ahiret inancını artırma, ders alma, ibret alma gibi konularda etkili olacaktır. İnsanlar bu tür yerleri gezdiğinde eski kavimlerin başından geçenleri düşünecek değerlendirecek ve kendisine bir pay çıkaracaktır. İnanma veya inanmama konusunda takınılan tavrın ahirette nasıl bir sonuçla karşısına çıkacağını değerlendirecek ve belki de İslam'ın hedeflediği gibi imanı artmış olacaktır. Yani bu tür yerlerin ziyareti Müslümanların turizm faaliyetlerine katılmasında etkili bir rol üstlenecektir ve bu tür yerlerin turizm destinasyonu haline gelmesinde etkili olabilecektir.

Bu tür ayetleri ele alırken bazı ayetlerin yer veya kavim ismi belirterek açıklama yaptığı bazı ayetlerin ise herhangi bir yer veya kavim ismi zikredilmeden genel anlamda bir anlatım kullanıldığı görülmektedir.

2.1.1. Yer Belirtmeyen Ayetler:

Genel anlamda anlatım içeren ayetlerden bazıları şu biçimdedir: “Geçmiş ümmetlerin başlarına gelen felaketler ibret teşkil ettiği halde yine de onlar iman etmezler (15/Hicr, 13)”; “İşte gezin dolaşın dünyayı da peygamberleri yalancı sayanların âkıbetlerinin ne olduğunu görün!” (16/Nahl,36); “İşte o şehirlerin harabeleri!.. Oraların ahalisi zulümünde ısrar edince onları imha ettik. Onların helâkleri için de, bir vâde tayin ettik” (18/Kehf,59); “Halkı zulümde artık onmaz derecede ileri gitmiş nice şehirleri yok ettik! Öyle ki şimdi hepsinin yerinde yeller esiyor: Üstü altına gelmiş binalar, körelmiş kuyular, kurumuş çeşmeler, yerle bir olmuş muhteşem saraylar...” (22/Hac,45); “Sonra resullerimizi peş peşe gönderdik. Hangi ümmete peygamberi geldiyse onlar onu yalancı saydılar. Biz de onları birbiri ardından imha ettik. Onlardan geriye bıraktığımız, sadece ibret verici hikâyeleri! İman etmeyen o halkın canı cehennem!”(23/Muminun,44); “Onlar dünyayı hiç dolaşmıyorlar mı ki, kendilerinden önce yaşayanların âkıbetlerinin nasıl olduğuna bakıp anlasınlar? Onlar, kendilerinden daha güçlü idiler. Toprağı altüst etmiş, sular, maden, ekin gibi nimetlerden yararlanmış ve şimdikilerin yeri imar edişlerinden daha fazlasıyla imar etmişler, resulleri de kendilerine aşikâr, parlak deliller getirmişlerdi. Ama hakikati reddettiler ve sonuçta yok olup gittiler. Allah onlara asla zulmetmedi, lâkin onlar kendi öz canlarına zulmettiler. Sonra, o fenalık yapanların âkıbetleri, en fena bir âkıbet oldu. Çünkü Allah'ın âyetlerini yalan saydılar. Bir taraftan da onlarla eğleniyorlardı” (30/Rum,9-10).

Bu tür ayetlere bakıldığında Kur'an tarihi mekânların hemen hepsinin gezilip görülmesini istemekte ve bunun sonucunda ibret alınarak Allah'a ve ahiret olan inançlarının artmasını hedeflemektedir. Yer ismi belirtilmesi bile insanların bu tür tarihi mekânları ziyaret edip oradaki kalıntıları görüp bundan bir ders çıkarmaları, ahirete ve Allah'a karşı olan inançlarının artması İslam'ın istediği bir turizm faaliyeti olacaktır ve bu tür yerler birer turizm destinasyonu haline gelebilmesinde etkili olabileceği düşünülmektedir.

2.1.2. Yer Belirten Ayetler ve Kur'an'da Zikredilen Bazı Yerler

Kur'an aslında eskiden kalma neredeyse hemen her yerin gidilip gezilmesi ve buralardaki kalıntılardan ibret alınmasını istemektedir. Dolayısıyla Kur'an gidip gezilmesini ve ibret alınmasını istediği yerleri sadece Kur'an'da zikredilen yerlerle sınırlandırmamıştır. Tarihi mekânların hemen hepsi Kur'an'ın istediği biçimde yani ibret alınması maksadıyla gezilebilir.

Fakat bununla beraber özellikle sürekli tekrar edilen, özellikle belirtilen ve bir bakıma gidip gezilmesi istenilen yerler de vardır.

En meşhur olarak anlatılan yerler olarak şunları görebilmekteyiz. Bunlardan birisi olan Ad kavmi "*Güney Arabistan'dan başlayarak Doğu Arabistan'dan Irak'a kadar uzanan çok geniş bir coğrafyada hüküm süren bir devlet kurmuştu. Hz. Hüd (a.s.)'a ait olduğu söylenen bir kabir Hadramut tarafında bulunmaktadır. 19. asrın ortalarında bulunan kitabelerde Hz. Hüd'dan bahseden metinler bulunmuştur. İlk Ad kavminin soyunun kurduğu, Hz. Hüd'a inananların ise felaketten kurtulup Ad adı ile devam ettiği anlaşılıyor. M.Ö. 1800 yıllarında bulunan bir kitabede Hz. Hüd'un bağlılarından bahsedilmektedir.*" (Yıldırım, 7/Araf, 65).

Ad kavmini anlatan bir ayet şu şekildedir: "*Ad halkı da resulleri yalancı saydılar. Kardeşleri Hüd onlara şöyle dedi: "Hâlâ inkâr ve isyandan sakınmayacak mısınız? Bilin ki ben size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim. Öyleyse Allah'a karşı gelmekten sakının da bana itaat edin. Bu hizmetten ötürü sizden hiç bir ücret istemiyorum. Benim ücretimi verecek olan ancak Rabbülâlemin'dir. Siz her yol üzerinde, gelip geçenleri şaşırtmak için bir alamet yapıp saçma sapan şeylerle mi uğraşırsınız? O muazzam yapıları dünyada ebedî kalmak gayesiyle mi inşa ediyorsunuz? Başkalarının hukukuna karşı hiç sınır tanımadan hep böyle zorbalık mı yapacaksınız?"*" (26/Şuara, 123-130).

Burada da ne kadar muazzam yapılar, eserler yapılırsa yapılsın eninde sonunda bunların bırakılarak ahirete geç edileceği dolayısıyla dünya hayatının geçici ahiret hayatının ise kalıcı olduğunun idrak edilmesinin sağlanabilmesi için bu şekilde bir anlatım kullanılmıştır. Bu anlatımla insanlarda bu tür yerlerin ziyaret edilmesini teşvik amacı taşıdığı görülmektedir.

Bunun yanında Ad Kavmi'nin Hicaz'ın Kuzey bölgesinde yaşadıklarını ileri sürenler olduğu gibi, günümüzdeki Ürdün'ün güneyinde Vadi-i Rem'deki kazılarda çıkan eserlerin bu kavme ait olduğu iddia edilmektedir. Bir başka ayette belirtildiği üzere bu kavmin yaşadığı yer Ahkaf diye de nitelendirilmiştir (Bedir, 2009: 17-19). Ad kavminden bahseden ayetler şu şekilde sıralanabilir: 7-65,74; 9-70; 11-50,59,60; 14-9; 22-42; 25-38; 26-123; 29-38; 38-12; 40-31; 41-13, 15; 46-21; 50-13; 51-41; 53-50; 54-18; 69-4,6; 89-6.

Kur'an'da zikredilen bazı yerlerin günümüzde neresi olduğu hakkında yapılan rivayetlere bağlı olarak bazı değişiklikler gösterdiği bir gerçektir. Dolayısıyla rivayetlerde geçen yerler Kur'an'da zikredilen yerler olarak ele alınmaktadır ve bir veya birkaç yere işaret edilebilmektedir. Zikredilen yerler net olsun veya olmasın bu yerler Kur'an'ın sözünü ettiği biçimdeki turizm faaliyetleri için birer destinasyon olarak ele alınabilir. Rivayetlere bağlı olarak destinasyonlar çeşitlenmiş olabilir ancak sonuçta bu yerler yine de ayrı birer destinasyon haline gelme potansiyeline sahip olduğu değerlendirilmektedir. Buradaki açıklamalar aşağıda ve Kur'an'da ele alınan diğer yerlere ilişkin rivayetler için de geçerlidir. Yani Kur'an'da zikredilen yerler günümüzde bir veya birkaç yere atıfta bulunuyor olması buraların birer destinasyon olmasını engellemez. Çünkü rivayetlerde bu yerlere ilişkin olarak uygun tarihi mekânlardan bahsedilmektedir ve bu da o yerlerin gidilip gezilmesini engelleyen bir durum oluşturmayacaktır.

Bunun yanında bu yerlerin bazıları genel anlamda bilinmekte ve ziyaret edilmekteyken, bazıları daha az bilinmekte ve bir ziyaret noktası olarak daha az rağbet görmektedir. Ancak, olması gereken, Kur'an'daki anlatıma uygun olarak, bu tür yerlerin hepsinin birer turizm destinasyonu olarak turizme kazandırılmasıdır. Bu sayede İslam'ın teşvik ettiği anlamdaki turizm faaliyeti daha çok, daha kolay ve daha çeşitli olarak yapılabilecektir.

Yer ve kavim belirten ayetlerden Lut kavminden bahseden ayetlerden birisi şu biçimdedir: “*Lût da şüphesiz, resullerdendi. Onun suçlu kentini cezalandırırken, geride kalanlar arasında yer alan yaşlı eşi hariç, kendisini ve ailesini kurtardık. Sonra da ötekileri imha ettik. Siz de sabah akşam onların diyarlarına uğrarsınız. Hâla aklınızı kullanmayacak mısınız?*” (37/Saffat, 133-138).

Bir diğer ayet ise şu biçimdedir: “*Sahi! İbrâhimin şerefli misafirlerinin gelişlerinden haberin oldu mu?... Derken, oradaki müminleri şehirden çıkarma emrini verdik. Ama orada, bir hane dışında, Biz’e itaat eden aile bulamadık. Ve öyle acı bir azaptan korkanlar için, orada bir alâmet bıraktık.*” (51/Zariyat, 24-37).

Burada Lût Gölü (Ölü Deniz) kast edilmektedir. Bu gölün güney kısmı, büyük bir felâketin izlerini halen daha taşımaktadır. Uzmanların tahminlerine göre Lût kavminin büyük şehri, şiddetli depremden dolayı yer altına gömülmüş, üzerini de Lût gölünün suları basmış olmalıdır. Batma zamanı da, M. Ö. iki bin yıl kadar öncesine tarihlenmektedir ki bu da Hz. İbrâhim ve Hz. Lût (a.s.)’ın yaşadığı zamana rastlamaktadır (Yıldırım, 2002).

Hz Lut, Hz İbrahim’in şeriatı üzere peygamberlik yapmış ve Sodom şehrinin bulunduğu bölgeye peygamber olarak gönderilmiştir (Hakim, II: 611; İb Sa’d, Tabakat, I: 47).

Tevrat buraya Erden Havzası demektedir. Her biri yaklaşık 100 bin nüfusa sahip Sodom, Gomore, Admah, Zeboim ve Zoar (Tekvin, 14. Bölüm) gibi şehirlerden oluşan bu havzadaki şehirlerin Arapçadaki isimleri Şabur, Şaur, Ervem, Amud ve Sedum olarak geçmektedir (Hakim, II: 611; aktaran Bedir, 2009:300).

Sebe halkından bahseden bir ayet ise şu biçimdedir: “*Gerçekten Sebe’ halkına, oturdukları diyarda bir ibret dersi vardı. Onların meskenleri sağdan soldan iki bahçe ile çevrili idi. Peygamberleri kendilerine dedi ki: “Allah’ın nimetlerinden yiyiniz, içiniz, O’na şükrediniz. Ne hoş bir diyar! Ne iyi, ne müsamahalı ve bağışlayıcı bir Rab!” Fakat onlar bu dâvete sırtlarını döndüler, Biz de onların üzerlerine kükremiş, hırçın mı hırçın, bentleri yıkan bir sel gönderdik. O güzelim bahçelerini, içinde sadece buruk yemişli, ilginlik, biraz da dikenli çok, meyvesi az ağaçlardan ibaret bozulmuş bahçelere çevirdik. Biz inkâr ve nankörlükleri sebebiyle onları böylece cezalandırdık. Zaten nankörlükte çok ileri gidenden başkasını cezalandırır mıyız? Onların diyarlarıyla, feyz ve bereket verdiğimiz kutlu beldeler arasında sırt sırta vermiş, biri birinden görülebilen nice kasabalar var ettik ve bunlar arasında düzenli ulaşım imkânları sağladık. “Oralarda geceler ve gündüzler boyunca, güven içinde gezin dolaşın!” dedik. Fakat onlar: “Ya Rabbena, seferlerimizin arasını uzaklaştır (şehirlerimiz birbirine çok yakın, bunların arasını uzat, daha uzun mesafelere gidelim, ülkemizi genişlet) diye dua ettiler ve böylece kendilerine yazık ettiler. Biz de onları dillere destan olan, hayret ve ibretle bahsedilen masal haline getirdik, başka yerlere göç etmeleri suretiyle darmadağın ettik. Bunda elbette çok sabırlı, çok şükürlü olan kimselerin alacakları hayli ibretler vardır.” (34/Sebe, 15-19).*

Semud kavmi bazı ayetlerde Hicr halkı olarak da anılmaktadır (6/En’am, 80) ve Hz Salih (AS)’ın kavmidir. “*Hicr, Semud’un başkenti idi. Kalıntıları Medine’nin kuzeybatısında el-Ula kasabasının yanındadır. Medine -Tebük karayolu üzerindedir. Hz. Peygamber (a.s.)’ın tavsiyesine uyararak buradan geçenler orada konaklamazlar.*” (Yıldırım, 2002).

Semud’dan bahseden bazı ayetler şu biçimdedir: “*Hicr halkı da peygamberleri yalancı saydı. Onlara delil ve mucizelerimizi verdik, ama onlar bu delillerden yüz çevirdiler. Dağlarda evler yontarak güven içinde bulunuyorlardı. Bir sabah o korkunç ses bastırırverdi onları! Kazanıp ele geçirdikleri mal ve imkânlar hiçbir fayda vermedi kendilerine.” (6/En’am, 80-84); “Semûd halkına gelince Biz onlara da doğru yolu gösterdik; fakat onlar körlüğü hidâyete tercih ettiler.” (41/Fussilet, 17); “Vâdideki kayaları oyup yontarak sağlam evler yapan Semud halkına Rabbinin ne yaptığını görmedin mi?” (89/Fecr, 9).*

Burayla ilgili müşahedesini Evliya Çelebi Seyahatname’sinde şöyle anlatır: “*70-80 kafadar arkadaş ile Hz. Salih’in şehrini temaşa eyledik. Bu dağları öyle mağara mağara, yar yar edip peynir gibi kesmişler, kayalara pencereler, kapılar açmışlar ve oymalar yapmışlar ki, köşkler, divanhaneler ve yeraltı odalarının her birine bin-iki bin adam sığar. Bu şehrin kapıları üzerinde birer ikişer “İbrani” ve “Süryani” yazısı ile tarihler vardır.” (Çelebi, 2014:288).*

Mısır, Firavunlar ve piramitlerden bazı ayetlerde şu biçimde bahsedilmektedir: “*Biz onlardan önce Firavun’un halkını da imtihan ettik, onlara da pek değerli bir resul gelip demişti ki: “Ey Allah’ın kulları, benim hakkımı verin, yani tebliğimi dinleyin; çünkü ben size gönderilen güvenilir bir elçiyim. Sakın Allah’a başkaldırmayın, zira ben size apaçık bir delil getiriyorum. Beni taşıyıp öldürmenizden, benim de sizin de Rabbiniz olan Allah’a sığınıyorum. Bana inanmıyorsanız, bari beni kendi halime bırakın (bana kötülük etmeyin).” Onlar kabul etmeyince Rabbine şöyle yalvardı: “Ya Rabbî, onlar suçlu bir grup! (Onları sana havale ettim, Sen onların*

hakkından gel.)” Yüce Allah buyurdu: “Mümin kullarımla geceleyin çıkıp git! Muhakkak ki sizi takip edeceklerdir. Denizi yarıp maiyetini geçirdikten sonra, onu olduğu gibi açık bırak. Çünkü onlar boğulacak bir ordudur. Geride neler bırakmadılar neler!... Ne bağlar, bahçeler, ne pınarlar, ne çiftlikler... Ne güzel güzel konaklar, ne makamlar, içinde zevk-u safa sürdükleri ne nimetler!... İşte böyle oldu! Sonra bütün bunları, başka bir topluma miras bıraktık. Merhamete lâyık olma haklarını kaybettiklerinden, perişan hallerine gök de ağlamadı, yer de! Artık onlara yeni bir mühlet de verilmedi.” (44/Duhan, 17-29).

Mısır’dan ve firavunlardan bahseden başka bir ayet şöyledir: “*Firavun halkına duyuru yapıp dedi ki: “Ey benim halkım! Mısır’ın yönetimi benim elimde değil mi? Ayaklarının altından akan şu nehirler, kanallar benim değil mi? Görmüyor musunuz? Yoksa ben, şu aşâğılık, meramını bile neredeyse anlatamayan adamdan daha üstün değil miyim? Eğer o dediği gibi ise, üstüne gökten altın bilezikler atılmalı yahut beraberinde melaikeler gelmeli değil miydi? O halkını küçümsedi, onlar da ona itaat ettiler. Doğrusu onlar yoldan iyice çıkmış bir toplum idi. Onlar bizi gazaba dâvet edince, Biz de onların hepsini suda boğarak, onlardan müminlerin intikamını aldık. Onları sonraki nesillere, geçmiş bir ibret ve misal yaptık.” (43/Zuhuf, 51-56).*

Başka âyetlerde bildirildiği üzere, Hz. Mûsâ (a.s.) esasını denize vurarak, deniz sularının yarılmasını sağlamış, kavmi rahatça karşıya geçmiş, onları takip eden Firavun, ordusu ile beraber denizde boğulmuştu (Yıldırım, 2002).

Bundan bahseden ayetler ise şu biçimdedir: “*Derken, İsrailoğullarını denizden geçirdik. Hemen Firavun, askerleriyle beraber zulmederek ve saldıracak peşlerine düştü. Nihayet boğulmak üzere iken: “İman ettim. İsrailoğullarının inandığı İlahtan başka tanrı yokmuş. Ben de Müslümanlardanım” dedi. “Şimdi mi? Hâlbuki bundan önce isyan etmiştin, bozgunculardan olmuştun! Biz de bugün senin bedenini denizden kurtarıp karada bir yere çıkaracağız ki senden sonra gelecek nesillere ibret olsun. ”Doğrusu insanların birçoğu bizim ayetlerimizden, ibret alınacak delillerimizden gafildirler.” (10/Yunus, 90-92).* Kur’ân’ın haber verdiği bu hâdise, son asırda keşfedilmiştir. Hz. Mûsâ’yı takip edip boğulan Firavun’un cesedi zamanımıza kadar Mısır’da kalmış, oradan Londra’ya götürülmüş olup (Suat Yıldırım Meali) British Museum’da sergilenmektedir.

Ashab-ı Kehf’in yaşadığı yer olarak anılan birçok yer vardır. Bunlar Türkiye’de İzmir-Efes, Mersin-Tarsus, Maraş-Afşin, Sivas-Divriği ve Diyarbakır-Lice; İspanya’da Gırnata, ve Toledo; Cezayir’de Fûm et-Tevb; Tunus’ta Tevzer; Mısır’da Kahire Mukaddem Dağı; Ürdün’de Amman; Yemen’de Ta’z ve İbb; Fas’ta Sıfru; Afganistan’da Meymene; Yunanistan, İtalya, Kıbrıs ve Doğu Türkistan’da Urumgi-Turpan gibi yerlerdir, buralarda Ashab-ı Kehf için zikredilen makamlar ve yerler mevcuttur (Bedir, 2009:81).

Habib-i Neccar’dan bahsedilen yer olarak da Antakya (Hatay) Kur’an’da zikredilen yerlerdendir. Bu coğrafyanın da tarihi açıdan görülmesi gereken yerleri önemlidir ve Kur’an’da belirtilen anlamdaki turizm faaliyeti açısından da ehemmiyetlidir. Kur’an’da Habib-i Neccar’dan şu biçimde bahsedildiği kabul edilmektedir: “*Sen şimdi onlara bir misâl getir: Mâlum şehir halkını, hani onlara da elçiler gelmişti. Evet, iki resul gönderdik onlara, “Yalancı!” dediler onlara. Bunun üzerine, güçlendirdik onları bir üçüncü resulle, Dediler hep birden: “Biz Allah’ın elçileriyiz size!” Ahali dedi ki: “Doğrusu Rahman’ın indirdiği bir şey yok! Siz de bizim gibi bir beşersiniz, evet evet... siz sadece yalancısınız!” Resuller dediler: “Elbette biliyor Rabbimiz, Size gönderilen elçileriz biz”, “Açıktır tebliğden başka bir şeyle yükümlü değiliz biz.” Ahâli dedi ki: “Uğursuzsunuz siz, şayet vazgeçmezseniz, sizi taşlarız, acı mı acı bir azap size dokundururuz.” Resuller cevap verdiler: “Uğursuzluğunuz sizinle beraber, çünkü siz imânsızsiniz, irşâd edildiniz diye mi böyle söylüyorsunuz? Haddi aşan toplumun tekisiniz siz!” Derken... şehrin öte başından, koşarak bir adam geldi ve onlara dedi ki: “N’olur ey kavmim! Gelin siz bu resullere uyun!” (Bu zat, Habib-i Neccar diye bilinir.)...”(36/Yasin, 13-36).*

Eyke Halkı veya Medyen Halkı ise Hz. Şuayb’ın kavmi olup yaşadıkları yer bugünkü Tebuk coğrafyasını ifade etmektedir.

Sebe Halkı ise Yemen’de yerleşmiş bir kabile adı olup başkentleri Ma’rib, bu günkü San’a civarında yer alıyordu. Kurdukları üstün medeniyet dillere destan idi. Hz.Süleyman (a.s.) vesilesiyle mânen de yükselen bu millet, daha sonra şirke ve tefrikaya mâruz kaldı. M. Ö. 5. asırda ünlü Ma’rib barajının çöküşü ile bu ülkenin yıldızı da söndü (Suat Yıldırım Meali, 34/Sebe, 15-19).

Buraya kadar zikredilen yerler İslam’ın teşvik ettiği turizm faaliyetleri açısından önemli yerlerdir ve İslam buralara gidilmesini açıkça istemekte teşvik etmektedir. Ancak hepsinin aynı seviyede bulunduğu ve turistik ziyaret için rağbet gördüğünü söylemek zordur. Hatta bu tür yerler Müslümanlardan ziyade kültür turizmine önem veren diğer turistler tarafından daha çok bilinmekte ve ziyaret edilmektedir. Bunda Müslüman toplumlarda tam olarak yerleşmemiş turizm anlayışının etkisi de vardır. Çünkü halen daha Müslüman toplumlarda turistik

faaliyetler gereksiz yere zaman ve para harcama faaliyeti olarak ele alınabilmektedir (Rimmini ve Ibrahim, 1992:93; Jafari ve Scott, 2014:11) .

2.2. Kur'an ve Doğa Turizmi

Kur'an'ın gezilmesini istediği tek konu eski kavimlerin helak izlerini taşıyarak insanlara ibret vesilesi olan tarihi mekânlar değildir.

Bunun yanında Kur'an'da insanların dünya üzerinde gezerek Allah'ın yaratmış olduğu güzellikleri görmek, Allah'ın mahlûkları nasıl yoktan yarattığını, yaratmaya nasıl başladığını ve sonra da nasıl yenilediğini görmek, anlamak ve bu sayede inançlarını artırmak amacıyla da gezmeleri ve ibret almaları gerektiği de yer almaktadır.

Bunu ifade eden ayetler şu şekildedir: *“Peki o inkâr edenler dünyada gezerek Allah'ın, mahlûkat yoktan nasıl yarattığını, sonra da onu nasıl yenilediğini görmüyorlar mı? Şüphesiz ki bu işler, Allah'a göre kolaydır. De ki: “Dünyayı gezin dolaşın da, Allah'ın yaratmaya nasıl başladığını anlamaya çalışın! Sonra, Allah tekrar yaratmayı da (ölümden sonra diriltmeyi de) gerçekleştirecektir.”* (29/Ankebut, 19-20).

Yeryüzünde gezmek, gözün ve kalbin daha önce alışık olmadığı, farkında olamadıkları yeni manzaralar, yeni sahneler görmelerini sağlar. İnsanoğlu alışık olduğu yerde yaşamına devam ederken, buradaki göz kamaştırıcı sahnelere, ilginç evrensel gelişmelere dikkat etmemeye başlar, yani bunların farkına varamaz hale gelir. Fakat yolculuğa çıkınca, başka tarafa taşınınca veya seyahat edince her sahne karşısında duyguları uyanır, bu yeni mekândaki her manzaraya dikkat kesilir, olayları ve çevreyi daha iyi fark etmeye değişiklikleri görmeye başlar. Dolayısıyla hem gezi esnasında hem de gezi sonrasında yaşadığı yere dönünce farkındalığı daha yüksek bir şekilde çevresini temaşa edecek ve güzelliklere ve ilginç olaylara daha dikkatli bir şekilde bakmaya başlayacaktır. Bu sayede de Allah'ın yaratmasının, yenilemesinin, düzenlemesinin vb. idrakine varacak ve sonuçta inancı ziyadeleşmiş olacaktır. Yani seyahat etmek bakış açısının yenilenmesi ve farkındalığın artması anlamında da etkili olacaktır. Bu da aslında insanın moral olarak daha iyi hale gelmesini, çevresini daha iyi tanımasını, daha huzurlu ve bilinçli yaşamasını sağlayacak bir gelişmedir (Kutup, 2012).

Burada da aslında helak olan kavimlerin yaşadıkları yerlerin gezilmesi de aynı kategoride ele alınabilir. Mesela Kur'an'da Ashab-ı Kehf'in başından geçen hadise bu anlamda ele alınarak anlatılmaktadır. Onların başlarından geçen hadise ölümden sonra dirilme için (haşır) bir örnek olarak zikredilmektedir (18/Kehf,9-26).

2.3. Sürdürülebilir Turizm ve Doğal ve Tarihi Yerlerin Önemi

Çevre, turizmin varlığı için gerekli olan temel kaynaklardan biridir. Turizm çevreyi kullanırken aynı zamanda onu korumak zorunda olan bir endüstridir. Turizmin çevreyi olumsuz etkilemesi kendi geleceğini tehlikeye sokarken, çevresel değerleri koruması sürdürülebilirliğini sağlamasına katkıda bulunur (Kahraman ve Türkay, 2004:45; Özel, 2010:10)

Coccosis'e (1996) göre sürdürülebilirlik “insan faaliyetlerinin çevresel kaynaklar üzerindeki etkilerinden doğan ve uzun dönemde ortaya çıkan ekonomik, sosyal ve çevresel olumsuzlukların önüne geçmeyi amaçlayan yaklaşımlar bütünüdür”.

Sürdürülebilir turizm aslında sürdürülebilir kalkınma ile yakından ilgilidir. Sürdürülebilir kalkınma kavramı ekonomik gelişmeleri çevresel değerlerin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması prensibine dayanır ve bu yüzden turizm ile de ilgilidir. Çünkü turizmin devam edebilmesi çevreye ve kültürel kaynaklara bağlıdır ve bunların devamlılığının sağlanması önemlidir. (Ioannides, 1995; Çavuş ve Tanrısevdi, 2000)

Tarihi mekânların turizm açısından taşıdıkları önem tartışmasıdır. Bu yüzden bu tür yerlerin korunması restore edilmesi ve gelecek nesillere de kalabilmesi sağlanmalıdır. Bu mekânların korunması ve gelecek nesillerin de bu mekânları görmesi ve Kur'an'da yer alan biçimde turizm yapmış olması önemlidir. Bu yerlere verilen zararlar, İslam'a uygun olmaması haricinde, (İslam bu tür yerleri ibret vesilesi olarak ele almaktadır insanların bu tür yerleri ziyaretini teşvik etmektedir.) bu mekânlardaki turizmin sürdürülebilirliğini olumsuz etkilemektedir.

Özellikle son zamanlarda dünyanın çeşitli yerlerinde yaşanan savaş ve karışıklıklar bu anlamda büyük hasarlara ve telafisi mümkün olmayan değişikliklere yol açmaktadır (arkeolojihaber.net, 2015). Bunun yanında kendisini İslami bir örgüt gibi lanse eden bazı terörist örgütlerin tarihi mekânlara verdiği zararlar (Curry, 2015), bu çalışmada belirtilmeye çalışıldığı tarzda turizmi teşvik eden İslam'a tamamen aykırıdır ve bu da hem İslam dini hem de turizm açısından çok kötü sonuçlar doğuracak bir durumdur. İnsanların gezip ibret alacakları yerler yıkılmakta, yok edilmekte ve bu tür yerlere geri dönüşü olmayan zararlar verilmektedir.

Bu tür eserleri tahrip etmek, yıkmak yok etmek bir yana; ibretlik olarak kalmaları için korunmaları sahip çıkılmaları gereklidir. Yani Allah isteseydi bunları geride hiçbir emare kalmayacak biçimde de yok edebilir, eskiden kalma bir eser yokmuş gibi bir duruma getirebilirdi. Ancak Allah bunları bilerek bırakmıştır ki, ayetlerde de belirtildiği gibi, insanlar bu tür eserleri ve yerleri ziyaret etsin, gezsin-dolaşsın ve ne kadar mükemmel olunursa olunsun bu dünyadan eninde sonunda ahirete göç edileceğini idrak etsin, bilsin ve Allah'a ve ahirete olan inancı artsın ve hayatını bu inanca göre yaşasın. Dolayısıyla bu eserlere ve yerlere zarar vermek, bunları tahrip etmek, yıkmak, yok etmek İslam'a uygun değildir ve aynı zamanda turizme verilen çok büyük bir zarardır.

3. SONUÇ

Turizm faaliyeti insan davranışlarına göre şekillenen bir faaliyettir. Bu noktada insan davranışlarını etkileyen unsurların incelenmesi önem arz etmektedir. İnsan davranışlarını ve bununla birlikte bütün faaliyetlerini etkileyen en önemli unsurlardan birisi de dindir.

Dini inançlar insanların günlük yaşamlarını ve bütün hayatlarını biçimlendiren bir etkiye sahiptir. Bu noktada insanların turizme yönelik davranışlarında da dinin etkisi olduğu bir gerçektir. Her din farklı etkiler göstererek insanların turizm faaliyetlerini şekillendirir. Bunun sonucunda farklı inançlara sahip kişilerde farklı turistik aktiviteler meydana gelir. Mesela Müslüman bir bireyin turizme bakış açısıyla, Hristiyan, Budist veya Yahudi bir bireyin turizme bakış açısı farklı olacaktır. Dolayısıyla dinlerin insan davranışlarını etkileyerek turizm faaliyetleri üzerine nasıl bir güce sahip olduğu incelenmeli ve değerlendirilmelidir.

Bu çalışmada din ile turizm arasındaki ilişki İslam dini açısından özellikle Kur'an çerçevesinde ele alınmıştır. Bunun için turizmle ilgili ayetler seçilmiş ve bunların turizm açısından ne tür anlamlarda ele alınabileceği irdelenmiş ve bu sayede İslam'ın turizme bakış açısı belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu amaçla Kur'an'daki ayetler ışığında turizm faaliyetlerine nasıl değinildiği, ne gibi yerlerin ziyaret edilmesinin tavsiye edildiği, yapılacak seyahatlerin nasıl olması ve sonunda da insanlarda ne gibi düşünce değişimleri beklendiği irdelenmiştir.

Bunun sonucunda görülmüştür ki İslam özellikle doğal güzelliklere sahip yerlerin ve eskiden kalma yerlerin yani tarihi mekânların gezilip görülmesini teşvik etmiş ve istemiştir. Bunu istemedeki amacı da insanların bu yerleri gezerek dünyadan ayrılıp ahirete gidileceğinin anlaşılması ve geçmiş medeniyetlerin bıraktıkları eserlerden ve onların başına gelen olaylardan ibret alınması, bunun sonucunda da ahirete, Allah'a olan inançlarının artması ve hayatlarını bu bilinçle sürdürmelerinin sağlanmasıdır.

Birçok ayette yeryüzündeki doğal güzeleliğe sahip yerler ve tarihi mekânların ziyaret edilmesi tavsiye edilmiş ve bu değerli ve önemli görülmüştür. Doğal güzeleliğe sahip yerlerin ziyaretinde Allah'ın yaratmasının, yenilemesinin, düzenlemesinin ne kadar güzel ve kusursuz olduğunun idrak edilerek insanların imanlarının artması beklenmiştir.

Tarihi mekânlarda da eski toplumlardan kalan eserlerin, onların kalıntılara dair buluntuların ve yaşam yerlerinin ziyaret edilmesi ve bu surette geçmiş kavimlerin akıbetlerinden ders çıkarılarak ahirete, Allah'a olan inancın artması beklenmiştir.

Dolayısıyla çalışma sonucunda İslam'ın özellikle doğa ve tarihi mekânların ziyaret edilmesi anlamındaki kültürel turizm türlerinin yapılmasını teşvik ettiği ve hatta bunu istediği sonucuna ulaşılmıştır. Yani İslam ve turizm ayrı veya birbirine zıt değildir, turizm ve turistik faaliyetler İslam içerisinde vardır ve hatta teşvik edilmiştir. Ancak burada önemli olan yapılacak turistik faaliyetlerin İslam'a uygun olmasıdır. Bunları belirleyen kaideler de Kur'an'daki ayetlerde belirlenmiştir.

Bunun yanında tarihi yerlerin korunması, restore edilmesi de İslam'ın bir bakıma yapılmasını istediği bu tür turistik faaliyetleri yerine getirebilmek ve sürdürülebilmek için gereklidir. Bu yüzden bu tür yerlere verilen zararlar İslam'ın yapılmasını istediği bu tür gezme-ibret alma işine engel olacağı için yanlıştır, İslam'a uygun değildir. Bu tür yerlerin gelecek nesillere de ibret vesilesi olabilmesi için korunması gereklidir.

KAYNAKÇA

- Arasteh, M. ve Eilami, R. M. (2011). The Role of Religion and Islam in the Tourism Industry of Iran. Social Science Research Network SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1773827> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1773827>
- Arıncı, P. C. (2002). Selçuk'ta Kültür Turizmi, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Arkeolojiahaber. (2015). Suriye'de Savaş 300 Tarihi Eserin Zarar Görmesine Sebep Oldu, <http://arkeolojiahaber.net/2015/11/13/suriyede-savas-300-tarihi-eserin-zarar-gormesine-sebep-oldu/> E.T.: 13-11-2015
- Arkeolojiahaber. (2015). IŞİD Palmira'da Bulunan 2 Bin Yıllık Zafer Takımı Yıktı, <http://arkeolojiahaber.net/2015/10/06/isid-palmirada-bulunan-2-bin-yillik-zafer-takini-yikti/> 13-11-2015
- Arkeolojiahaber. (2015). Rus Uçakları Palmyra'yı Vurdu, 13-11-2015, <http://arkeolojiahaber.net/2015/11/04/rus-ucaklari-palmyrayi-vurdu/>
- Aziz, H. (2001). The Journey: an Overview of Tourism and Travel in the Arab/Islamic Context. In D. Harrison (Ed.), *Tourism and the Less Developed World: Issues and Case Studies* (pp. 151-159). Wallingford: CABI.
- Bedir, A. (2009). *Tevhid'in Yurdu Kur'an'ı Kerim Atlası*, Kaynak Yayınları, İstanbul.
- Coccosis, H. (1996). "Tourism and Sustainability: Perspectives and Implications" G. K. Priestley, J. A. Edwards, H. Coccosis (Editörler) *Sustainable Tourism?: European Experiences* s. 1-21, Wallingford: Cab International
- Curry ,A. (2015). IŞİD'in Yok Ettiği Tarih, e.t. 09-11-2015, <http://www.nationalgeographic.com.tr/makale/isid-in-yok-ettigi-tarih/2431>
- Çavuş, Ş., ve Tanrısevdi, A. (2000). "Sürdürülebilir Turizm ve Yerel Ölçekli Bir Turizm Gelişme Model Önerisi" *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 11, Prof. Dr. Hasan Olalı Özel Sayısı: s. 149-159.
- Çelebi, E. (2014). *Seyahatname*, YKY, İstanbul.
- Falk, J. H., Ballantyne, R., Packer, J., ve Benckendorff, P. (2012). Travel and learning: a neglected tourism research area. *Annals of Tourism Research*, 39(2), 908-927.
- Hâkim, M. b. A. en-Nisaburi. (1990). *Müstedrek ales-Sahihayn*, tah. Mustafa Abdulkadir Ata, Birinci Baskı, Beyrut, Darül Kütübil İlmiyye, 1411, 1990.
- Henderson, J. C. (2011). Religious tourism and its management: the hajj in Saudi Arabia. *International Journal of Tourism Research*, 13(6), 541-552.
- Ioannides, D. (1995). A flawed implementation of sustainable tourism: The experience of Akamas, Cyprus, *Tourism Management*, 16(8):583-592.
- İçöz, O. (2005) *Turizm Ekonomisi*, 3. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Jafari, J. ve Scott, N. (2014). "Muslim World and Its Tourisms", *Annals of Tourism Research*, v. 44, s. 1-19.
- Kahraman, N. ve Türkay, O. (2004). *Turizm ve Çevre*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Kılıç, B., Akyurt Kurnaz, H. ve Sop, S. A. (2011). "Çekici faktörlerin destinasyon seçimine etkisinin belirlenmesi ve hüzün turizmi ilişkisi". XII. Ulusal Turizm Kongresi. Akçakoca-Düzce.
- Kılıç, B. ve Akyurt, H. (2011). "Destinasyon İmajı Oluşturmada Keder Turizmi: Afyonkarahisar ve Başkomutan Tarihi Milli Parkı". *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt.10, Sayı:1, 209-232.
- Kurnaz, H. A., Çeken, H., Kılıç, B., (2013). Hüzün Turizmi Katılımcılarının Seyahat Motivasyonlarının Belirlenmesi, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 5-2, 57-73.
- Kutup, S. (2012). *Fi'zilal-i Kuran*. Birleşik Yayıncılık.

- McDonnell, M. B. (1990). Patterns of Muslim pilgrimage from Malaysia, 1885-1985. In J. P. Piscatori & D. F. Eickelman (Eds.), *Muslim travellers: pilgrimage, migration, and the religious imagination* (pp. 111-130). Berkley: University of California Press.
- Metcalf, B. D. (1990). The pilgrimage remembered: South Asian accounts of the hajj. In J. P. Piscatori & D. F. Eickelman (Eds.), *Muslim travellers: pilgrimage, migration, and the religious imagination* (pp. 85-110). Berkley: University of California Press.
- Miller, M. B. (2006). Pilgrims' progress: The business of the Hajj. *Past and Present*, 191, 198-228.
- Timothy, D., ve Iverson, T. (2006). Tourism and Islam: Considerations of culture and duty. In D. Timothy & T. Iverson (Eds.), *Tourism, Religion and Spiritual Journeys* (pp. 186-205). London: Routledge.
- Uygur S. M. ve Baykan E. (2007). Kültür Turizmi Ve Turizmin Kültürel Kültür Turizmi Ve Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkileri. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 2
- Yazır, Elmalılı M. H. (2009). *Hak Dini Kur'an Dili*. Hisar Yayınevi.
- Yıldırım, S. (2002). *Kur'an-ı Hakim ve Açıklamalı Meali*, İstanbul, Işık Yayınları.
- Varol, F. (2015). Hüzün turizminin Türkiye'de var olan potansiyeli üzerine kuramsal bir araştırma. *I. Eurasia International Tourism Congress: Current Issues, Trends, and Indicators*. 28-30 Mayıs, Konya, Vol.3, 147-160.
- Weidenfeld, A., ve Ron, A. (2008). Religious Needs in the Tourism Industry. *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 19 (2), 357-361.
- Woodward, S. C. (2004). Faith and tourism: planning tourism in relation to places of worship. *Tourism and Hospitality Planning & Development*, 1(2), 173-186.
- UNWTO (World Tourism Organization). (2002). *Tourism And Poverty Alleviation*, Madrid, Spain.